

روزگار

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاماری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و به‌ویژه ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظر بر اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری، مادیانجویان و اعضاء هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام بر رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد بر رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد بر رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد بر اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد بر صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد بر رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد بر رواج دانش و اشتهار نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برانست: التزام بر برانست جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تعهد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

اینجناب محمدعلی خادم الرسول دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق گرایش عمومی که در تاریخ: از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان :
" جایگاه حقوقی تامین امنیت گردشگران اتباع خارجی در فقه امامیه "
با کسب نمره دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محمدعلی خادم الرسول

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A) در رشته حقوق

گرایش: عمومی

عنوان:

جایگاه حقوقی تامین امنیت گردشگران اتباع خارجی در فقه امامیه

استاد راهنما:

دکتر علی شجاعی فرد

نگارش:

محمدعلی خادم الرسول

تابستان ۱۳۹۸

پاسکزاری

پاس بی کران پروردگار کیلکارا که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رہنمونان شد و به ہمیشینی رهروان علم و دانش مستخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت راروزمان ساخت.

بعد از آن پاسکزار استادی که سپیدی را برتخت سیاه زندیم نکاشت بدون شک جایگاه و منزلت استاد، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، بازبان قاصد دست ناتوان، چیزی بکاریم.

اما از آنجایی که تجلیل از استاد، پاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تا این می کند و سلامت امانت باری را که به دستش

سپرده اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یسکر المنعم من المخلوقین لم یسکر الله عزوجل" از استاد گرامی جناب آقای

دکتر شجاعی فرو که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از پیچ کلمی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر

عمده گرفتند؛ شکر و قدردانی را دارم.

تقدیم به

به تمام آزاد مردانی که نیک می اندیشند و عقل و منطق را پیشه خود نموده و بجز رضای الهی و پیشرفت و سعادت جامعه، هدفی ندارند.

دانشمندان، بزرگان، و جوانمردانی که جان و مال خود را در حفظ و اعتلای این مرز و بوم فدا نموده و می نمایند

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	الف) بیان مساله
۵	ب) اهمیت و ضرورت تحقیق
۶	ج) پیشینه تحقیق
۸	د) اهداف تحقیق
۸	هـ) سوالات تحقیق
۹	و) فرضیات تحقیق
۹	ز) روش پژوهش
۱۰	ح) سازماندهی تحقیق

فصل اول

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

۱۲	مبحث اول: تبیین مفاهیم
۱۲	گفتار اول: مفهوم گردشگر و گردشگری
۱۲	بند اول: مفهوم گردشگر
۱۲	بند دوم: مفهوم گردشگری
۱۳	گفتار دوم: مفهوم اتباع بیگانه
۱۴	گفتار سوم: مفهوم امنیت
۱۶	مبحث دوم: مبانی فقهی حمایت از گردشگران
۱۶	گفتار اول: کرامت انسانی
۱۷	گفتار دوم: وفای به عهد
۱۷	گفتار سوم: تالیف قلوب
۱۸	گفتار چهارم: دعوت
۱۹	مبحث سوم: مبانی حقوقی حمایت از گردشگران
۱۹	گفتار اول: مبانی نظری پیرامون تدوین حقوق و آزادی های عمومی گردشگران
۱۹	بند اول: نظریه محدودیت
۱۹	بند دوم: نظریه مقاومت
۲۰	بند سوم: نظریه مشارکت

۲۰	بند چهارم: نظریه آزادی واقعی.....
۲۰	گفتار دوم: اصول حاکم بر حقوق بیگانگان.....
۲۲	بند اول: رفتار متقابل دولت ها.....
۲۳	بند دوم: قوانین داخلی.....
۲۳	بند سوم: نظریه لزوم اعمال محدودیت در پذیرش بیگانگان به کشور.....
۲۴	بند چهارم: نظریه آزادی بی قید و شرط ورود بیگانگان به کشور.....
۲۵	مبحث چهارم: تاریخچه گردشگری.....
۲۵	گفتار اول: تاریخچه صنعت گردشگری در جهان.....
۲۶	گفتار دوم: تاریخچه صنعت گردشگری در ایران.....

فصل دوم

امنیت و گردشگری

۲۹	مبحث اول: ابعاد امنیت گردشگران.....
۲۹	گفتار اول: امنیت جانی.....
۲۹	گفتار دوم: امنیت مالی.....
۳۰	گفتار سوم: امنیت اجتماعی.....
۳۱	گفتار چهارم: امنیت اجتماعی و گردشگری.....
۳۱	گفتار پنجم: امنیت روانی گردشگری.....
۳۲	گفتار ششم: امنیت فرهنگی.....
۳۴	بند اول: فرهنگ گردشگر و گردشگری.....
۳۵	بند دوم: امنیت و تفاهم فرهنگی بین کشورها.....
۳۵	مبحث دوم: احساس امنیت گردشگران و پیامدهای آن.....
۳۶	گفتار اول: عناصر تاثیر گذار بر امنیت گردشگری.....
۳۶	بند اول: نقش دولت ها.....
۳۶	بند دوم: برنامه ریزی.....
۳۷	بند سوم: عوامل سیاسی و اداری.....
۳۷	بند چهارم: شبکه راهها.....
۳۷	مبحث سوم: پیامدها و تبعات احساس ناامنی در بین گردشگران و توسعه آن.....
۳۸	گفتار اول: تاثیر ناآرامی های سیاسی و امنیت بر صنعت گردشگری.....
۳۸	گفتار دوم: جنگ و صنعت گردشگری.....
۳۹	گفتار سوم: تروریسم و گردشگری.....

۳۹	گفتار چهارم: امنیت در کشورهای جهان سوم
۴۰	مبحث سوم: نقش امنیت در توسعه گردشگری

فصل سوم

حقوق گردشگران از منظر فقه و حقوق

۴۳	مبحث اول: حقوق گردشگران از منظر فقه
۴۴	گفتار اول: انواع گردشگران در کشورهای اسلامی
۴۴	بند اول: ذمی
۴۴	بند دوم: معاهد
۴۵	بند سوم: مستامن
۴۵	بند چهارم: حربی
۴۷	گفتار دوم: حقوق عامه گردشگری از منظر فقه
۴۸	بند اول: حقوق کرامت انسانی
۴۸	بند دوم: حقوق مصلحت دولت اسلامی
۴۸	بند سوم: حقوق مصلحت اجانب
۴۸	گفتار سوم: حقوق اساسی انسان
۴۹	بند اول: محفوظ داشتن خون و امنیت اجانب
۵۱	بند دوم: دلایل ثبوت حق زندگی نمودن
۵۲	بند سوم: حرمت تجاوز بر مسکن
۵۴	بند چهارم: حق آزادی
۶۱	گفتار چهارم: حقوق اجتماعی گردشگران از منظر فقه
۶۲	بند اول: حق ازدواج
۶۵	بند دوم: حق نسب
۶۵	بند سوم: حق نفقه
۶۹	بند چهارم: حق ولایت و وصایت
۷۰	بند پنجم: حق رعایت و اعانه
۷۲	بند ششم: حق بهره برداری از مراکز عام المنفعه
۷۳	گفتار پنجم: حقوق سیاسی گردشگران از منظر فقه
۷۴	بند اول: حق حفاظت بر تابعیت
۷۴	بند دوم: حق توطن و اقامه
۷۵	بند سوم: حق رعایت و حمایت

۷۵	بند چهارم: حقوق اداره سیاسی
۷۷	بند پنجم: حقوق اقتصادی
۸۱	بند ششم: حق تعامل
۸۲	بند هفتم: حق وکالت و توکیل
۸۳	بند هشتم: حق کفالت
۸۳	بند نهم: حق رهن
۸۴	مبحث دوم: حقوق گردشگران از منظر قانون اساسی
۸۴	گفتار اول: حق آزادی و امنیت
۸۴	گفتار دوم: حق اقامت و عبور و مرور و خروج
۸۵	بند اول: حق ورود
۸۵	بند دوم: حق اقامت موقت و عبور و مرور
۸۷	بند سوم: حق خروج
۸۷	گفتار دوم: حق تساوی در برابر محاکم
۸۸	گفتار سوم: حق ازدواج جهانگردان خارجی در ایران
۸۹	گفتار چهارم: حق حمایت از جان و مال
۸۹	گفتار پنجم: حق داشتن امنیت فردی
۸۹	گفتار ششم: حق داشتن آزادی عقیده
۹۰	گفتار هفتم: حق مسکن و احترام به زندگی خصوصی
۹۱	گفتار هشتم: دوری از تبعیض
۹۱	گفتار نهم: لزوم رعایت قواعد میزبانی
۹۱	گفتار دهم: حق کرامت انسانی
۹۳	نتیجه گیری و پیشنهادات
۹۳	نتیجه گیری
۹۵	پیشنهادات
۱۰۰	منابع

چکیده

قرآن کریم، در بسیاری از آیات مسلمانان را به سیر و سیاحت و گردشگری در زمین با اهداف روشن فراخوانده است. پیشوایان دین نیز، با الهام از آموزه های وحی، گردشگری را با عبارت های گوناگون ستوده اند و پیروان خود را به سیر و سیاحت و بهره گیری از مواهب آن تشویق نموده اند. فقهای اسلام نیز با توجه به دستاوردهای بلند و سازنده سیر و سیاحت به آن اهمیت ویژه داده اند و بر این باورند که شناخت انسان از هستی و آشنایی با اقوام و گروه های گوناگون در پرتو سیر و سیاحت میسر است. گردشگری به عنوان عرصه ای جدید و مستحدث در مطالعات حقوقی، منظومه ای مشتمل بر مسائل گوناگون است که ضرورت نگرش حقوقی و فقهی به این پدیده را موجه می سازد؛ خصوصاً از آن حیث که این پدیده، هم امری رایج بوده و هم جریان پذیر در همه نظامات حقوقی. نظام حقوقی اسلام پیشتر از همه نظامات مدل حقوقی؛ چه در گذشته و چه در حال حاضر، به تحلیل دقیق مسایل گردشگری از چند منظر «حقوق گردشگران، حقوق منابع طبیعی، حقوق و فقه فرهنگ، حقوق و فقه الاقتصاد و فقه ناظر به جامعه» پرداخته است. یکی از عوامل مهم توسعه گردشگری وجود امنیت است، اصولاً تا امنیت برقرار نباشد سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری بیهوده خواهد بود. در مورد نقشی که امنیت می تواند در جذب گردشگر داشته باشد، نیازمند مطالعات نظری و تجربی بسیاری است که در این راستا هنوز مطالعات بسیار اندک می باشد. بنابراین تدوین قوانین و مقرراتی به منظور حمایت از گردشگران (توریست ها) و ایجاد امنیت برای آنها امری ضروری است، زیرا ورود گردشگران خارجی به هر کشور و رونق گردشگری خارجی تا حد زیادی با قوانین و مقرراتی که از حقوق آنها حمایت کند، مرتبط است. هدف پژوهش حاضر جایگاه حقوقی تامین امنیت گردشگران اتباع خارجی در فقه امامیه می باشد که با استفاده از روش توصیفی تحلیلی صورت پذیرفته است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که اصل چهاردهم قانون اساسی که برگرفته از سوره الممتحنه در قرآن کریم است؛ دولت جمهوری اسلامی ایران را مکلف به رعایت قسط و عدل و اخلاق حسنه با افراد غیرمسلمان و رعایت حقوق انسانی اتباع بیگانه نموده است.

واژگان کلیدی: گردشگری، حقوق گردشگران، امنیت، قانون، اسلام

گردشگری یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی حاضر است که در توسعه پایدار محلی نقش مهمی دارد. این صنعت از طریق ترکیب و به‌کارگیری همزمان منابع داخلی و خارجی، منافع اقتصادی، اجتماعی، زیست‌شناسی و فرهنگی زیادی را به همراه دارد در بسیاری از کشورها امروزه گردشگری نیروی اصلی پیشبرد و رشد اقتصادی کشورها به شمار می‌رود و به اندازه‌های در رشد اقتصادی، اجتماعی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نامیده‌اند.

حقوق گردشگری به مسائلی چون قلمرو جغرافیایی، قوانین و مقررات گردشگر و جامعه میزبان، ضرورت‌های رعایت موازین اخلاقی انسان منطبق بر احکام حقوقی و حکومتی، تکالیف و وظایف هریک از عناصر گردشگری (مردم، گردشگر و دولت‌ها) و ... اشاره می‌کند. در نظام حقوقی تمامی کشورها، دو دسته قوانین وجود دارد: قوانین درون‌مرزی و برون‌مرزی. قوانین درون‌مرزی، طبق ماده ۵ قانون مدنی ایران، بر تمامی سکنه ایران حاکمیت دارد؛ یعنی هر بیگانه‌ای که به خاک ما وارد می‌شود باید رفتاری مطابق با نظم عمومی ایران داشته باشد و قوانین ما یکی از منابع مهم نظم عمومی ماست. این اصلی جهانی و پذیرفته شده است که هر خارجی به قوانین و مقررات کشور میزبان احترام گذارد.

در ایران گرچه قوانین کلی در تعریف ارائه خدمات برحسب درجه در هتل‌ها و سازمان هواپیمایی ایران موجود است، اما تاکنون اسناد و مدارک مشخصی دال بر حقوق مسافران و گردشگران که به صورت مشهود به آن عمل شود و در زمان بروز مشکل، به آن قانون مشخص رجوع شود و در آن به حقوق مسافر و گردشگر اشاره شده باشد، چندان مشهود و محسوس نیست. مسافران طی سفر خود با مشکلاتی روبه‌رو هستند، اما نهاد یا سازمانی که مسئولیت حفظ حقوق گردشگری را بر عهده داشته باشد، به صورت رسمی هنوز موجود نیست. این در حالی است که در برخی کشورهای در حال توسعه که تقریباً تمامی منابع مالی خود را از راه گردشگری تأمین می‌کنند، قوانین دوطرفه‌ای برای گردشگر و مقصد گردشگری در نظر گرفته شده است. در کشورهای توسعه یافته نیز بیشتر از سایر کشورها به حقوق گردشگری اهمیت قایلند. کدهای جهانی اخلاق گردشگری که از سوی نظام‌های حقوقی کامن‌لا، با هدف بهبود صنعت گردشگری و ایجاد تفاهات بین‌المللی از یک سو و دستیابی به توسعه پایدار و حفظ میراث گردشگری از سوی دیگر تدوین شده، بیش از هر چیز بر حقوق گردشگری به عنوان بستر توسعه صنعت گردشگری تأکید دارد. بی‌شک امروزه، برنامه‌ریزی حقوقی برای دستیابی به یک گردشگری پویا و هدفمند، در تمامی عرصه‌ها بویژه در عرصه حقوقی و حتی در زندگی خصوصی افراد، به یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است. صنعت گردشگری، به عنوان یک صنعت چندوجهی که دارای ظرفیتهای بالقوه بیشمار است، در این دوران حاکمیت شرکتهای چندملیتی، توانسته معنایی دوباره به واژه «برند ملی» ببخشد. کشورهای نظیر فرانسه به‌عنوان برندهایی جذاب در این صنعت مطرح شده‌اند، و این میسر نشد مگر با یک نگاه قانون‌مدار و تقنینی در قالب یک برنامه مدون.

امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبت مستقیم با هم دارند. در واقع همان طور که

یکی از عوامل مهم توسعه گردشگری وجود امنیت است، اصولاً تا امنیت برقرار نباشد سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری بیهوده خواهد بود. هرگاه در سطح جامعه جهانی بستر مناسبی فراهم باشد، افراد سفر می‌کنند و در پی آن است که فعالیت‌های مربوط به گردشگری رونق می‌یابد و اگر گردشگران نسبت به مقصدی احساس ناامنی داشته باشند، هرگز به آن جا سفر نمی‌کنند. رونق گردشگری در یک منطقه و تردد گردشگران در یک مقصد، موجب به وجود آمدن امنیت می‌شود و توسعه آن، عامل موثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. البته این قضیه همیشه هم صادق نیست، چرا که در برخی مواقع، وجود پدیده گردشگری و رفت‌وآمد گردشگران باعث ناامنی شده است. در راستای تحقق این امر و گسترش آن، بدون شک موضوع امنیت یکی از پارامترهای مهم می‌باشد که محققان توجه خاصی بدان نمودهاوند. زیرا هر انسانی که از آن به نام گردشگر یاد می‌کنیم درانتخاب مقاصد گردشگری خود، اولین موضوعی را که بدان توجه می‌نماید، وجود امنیت می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت بدون امنیت گردشگری حتی بهترین بازاریابی با شکست مواجه خواهد شد در این بین با توجه به گستردگی شهرنشینی و میل مردم به گردشگری و رفاه و آرامش در شهرها مطالعه موضوع امنیت، عوامل زمینه‌ساز آن و راهکارهای تقویت امنیت در شهرها ضرورت می‌یابد.

الف) بیان مساله

گردشگری به عنوان صنعت نوظهور عصر جدید به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان تبدیل شده است. امروزه از گردشگری به عنوان صنعت بدون دود یاد میشود که هم علت و هم پیامدی در روند جهانی شدن است. به گونه ای که بسیاری از برنامه ریزان و سیاست گذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. مقررات حقوقی یکی از علل و عوامل اساسی در توسعه صنعت گردشگری است این رویه کشورها را واداشته است تا با اتخاذ محدودیت ها و راه حل هایی، آن را در جهت پایدار هدایت کنند بنابراین تدوین قوانین و مقرراتی در جهت حمایت از گردشگران و ایجاد امنیت برای آنها امری ضروری است، زیرا ورود گردشگران خارجی به هر کشور و رونق گردشگری خارجی تا حد زیادی با قوانین و مقرراتی که از حقوق آنها حمایت کند، مرتبط است. با بررسی قوانین و مقرراتی که در زمینه گردشگری در ایران به تصویب رسیده است، می توان دریافت که اگر چه به برخی ابعاد این مسئله (روادید، ورود، تمديد روادید، استفاده از اتومبیل شخصی، اقامت، فعالیت های تجاری و نظایر اینها) در قوانین مدنظر بوده است. بهداشت عمومی، مجوز هتل و رستوران های گردشگری، ایمنی، برابری و احترام متقابل، در نظر گرفتن استانداردهای لازم، حتی توجه به مقوله های زناشویی گردشگران خارجی و مواردی از این

دست در مباحث حقوقی مربوط به گردشگری مورد توجه قرار گرفته است . اما در عرصه مدیریت کلان کشور، به کارگیری برخی از سیاست های کارشناسی نشده راه را برای توسعه هر چه بیشتر این صنعت بسته است . اگر چه ابعاد حقوقی گردشگران در قوانین جمهوری اسلامی ایران مورد توجه بوده است اما در رویکردی متفاوت به این مسئله نگریسته شده است .

ضرورت اصلی طرح چنین موضوعی نیاز مبرم به احیای گردشگری، آن هم نه تنها برای اهداف اقتصادی بلکه برای بازیابی عظمت ایران در عرصه بین المللی است حال با کمی تأمل در این زمینه می توان دریافت که ورود گردشگر به هر کشور در کنار دارا بودن جاذبه های گردشگری (چه طبیعی و چه انسانی) نیازمند پیش شرط هایی است که یکی از مهم ترین آنها در نظر گرفتن حقوق گردشگران است . امنیت و آزادی اصولی هستند که در کنار شرایط جاذب کشورها، نقش اصلی را در این حیطة دارند . اگرچه ممکن است فرایند کنونی دافعه ای برای جذب گردشگر باشد اما در این اصل که حقوق (فقه) اسلامی در زمینه تضمین امنیت شخصی منحصر به فرد است شکی نیست.

از دید اسلام نیز گروه های غیرمسلمانی که براساس پیمان های مذکور (مستأمن، ذمی، معاهد) و تحت لوای آیین و شرایط اسلامی، وارد سرزمین اسلامی می شوند، تا زمانی که در کشور اسلامی به سر می برند (چه گردشگر، بازرگان، میهمان، و جز آن) دارای حقوق شهروندی اند. البته دیدگاه اسلام در مورد اتباع بیگانه و طرز تلقی از آن در سطح جهانی (حتی در کشورهای اسلامی) پذیرفتنی نیست، چرا که براساس اندیشه اسلامی تمام مسلمانان امت واحده اسلامی را تشکیل می دهند و در ورود به کشورهای اسلامی محدودیتی ندارند در صورتی که این تفکر در عمل جایگاهی ندارد .

با توجه به پویایی گردشگری، پرواضح است که در هر زمان ابعاد جدیدی به مسائل مربوط به حقوق گردشگری افزوده می شود. در این بین برخی از کشورها نیز با توجه به ویژگی های فرهنگی، اجتماعی و محیطی و به فراخور نیاز، اقدام به تنظیم ضوابط و مقررات خاصی در امر گردشگری می کنند. بنابراین علاوه بر برخی از ضوابط و کدهای جهانی (قانون اساسی گردشگری، کد جهانی اخلاق گردشگر، منشور گردشگر صلح جو و جز اینها)، کشورها در امر گردشگری، ضوابط خاصی نیز در این زمینه دارند . مثلاً کشور کانادا ضوابط اخلاقی خاصی در زمینه مکان های اقامتی، خدمات مربوط به غذا و تورگردانان وضع کرده است پرواضح است که در کشور ایران با توجه به تسلط فرهنگ اصیل اسلامی، در نظر گرفتن برخی از اصول خاص (که ممکن است در سایر کشورها مورد توجه نباشد) ضروری است. از طرفی، با مطالعه کد جهانی اخلاق گردشگری و تأمل در قوانین تدوینی در کشور به راحتی می توان معادل هایی را برای آن البته در مرتبه ای ضعیف یافت . اما با این حال اگرچه برخی از موارد (مثلاً

ماده ۱، کد جهانی اخلاق گردشگری مبنی بر ایجاد تفاهم و احترام متقابل بین مردم و جوامع) ممکن است به صورت نانوخته باشد اما با توجه به ویژگی های فرهنگی کشور ایران، توجه به این مسائل همواره مدنظر بوده است و از این روست که تبلیغ و رفع برخی از سیاست های غلط امنیتی می تواند ایران را در سطح جهانی به یکی از مقاصد گردشگری تبدیل کند . توجه به حقوق انسانی در کشوری با پیشینه ارزشمند تاریخی و مدعی حقوق بشر (منشور کورش کبیر)، امری دیرپاست .

با تمام این تفاسیر، روند تاریخی و دگرگونی ابعاد متفاوت فرهنگی و نگرشی مردم لزوم توجه به ابعاد جدیدتری در قوانین و مقررات گردشگری، به ویژه حقوق گردشگران خارجی، امری الزامی است، چرا که گردشگر نیازمند رفاه و آسایش و امنیت است. از طرفی، دستیابی به توسعه پایدار گردشگری نیازمند توجه به تمام ابعاد این مقوله است . آنچه که امروز در کشور ایران (با وجود غنای فرهنگی و تنوع گسترده طبیعی)، منجر به عقب ماندن از رقابت جهانی در عرصه گردشگری شده است، چیزی جز عدم تغییر نگرش به مسائل روز جهانی در امر گردشگری نیست برای موفقیت این صنعت در عرصه جهانی، توجه به خواست گردشگر و تأمین حقوقی او امری ضروری است . در این زمینه معیار قرار دادن قوانین و مقررات بین المللی، حقوق بشر، کنوانسیون ها و نظایر اینها می تواند بستری مناسب برای بهبود جذب گردشگر در کشور شود. با تدوین ضوابط و قوانین اخلاقی گردشگری در سطح ملی و متناسب با ابعاد فرهنگی و محیطی، می توان علاوه بر حفظ صنعت فراهم آورد و در کنار این عوامل محدودیتهای بی مورد برای جذب گردشگر را حذف کرد. مهم ترین شرط برای تدوین کد جهانی، بازنگری در قوانین کشور و رفع برخی از محدودیت های بی مورد است. اما متأسفانه در کشور ما جز موارد ذکر شده در چارچوب قوانین تصویب شده، اقدام مؤثری در این زمینه صورت نگرفته است. از طرفی در هیچ قسمت از قوانین کشور قانونی در مورد حق گردشگر وجود ندارد . توجه به این نکته اهمیت دارد که گردشگران در واقع شهروندان کشور میزبان به حساب می آیند. (صرافی و عبدالمهی، ۱۳۸۷) بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت حقوقی اتباع خارجی و گردشگران در ایران و فقه امامیه می کوشد به سوالات ذیل پاسخ دهد: از منظر فقه و حقوق ایران اتباع خارجی و گردشگران چه جایگاهی دارند؟

ب) اهمیت و ضرورت تحقیق

در دوران کنونی قوه قانونگذاری هر کشور، گذشته از وضع قاعده های حاکم بر روابط حقوقی اتباع آن کشور با یکدیگر و یا دولت، تنظیم قاعده های حاکم بر روابط با اتباع بیگانه را نیز در قلمرو خود از یک جهت حق و از جهت دیگر تکلیف خود می شمارد. قاعده هایی که بدین گونه از سوی قانونگذاران هر کشور درباره بیگانگان

وضع می گردند عام می باشند، به این معنی که شامل همه بیگانگان می گردند. در کنار این قاعده ها، قواعدی دیگر هم یافت می شوند که تنها شامل دسته ای از بیگانگان می باشند، مانند: قاعده هایی که آنها را دولتها در عهدنامه های میان خود، به نفع اتباع یکدیگر می پذیرند و اجرای آنها را متعهد می گردند. با وضع این قاعده ها دولت نشان می دهد برای بیگانگان در قلمرو خود قائل به شخصیت حقوقی بوده آنها را بهره مند از حقوق می شناسد. این ترتیب از حیث نظم داخلی مفید و با مقتضیات نظم بین المللی سازگان و با ماده ۶ اعلامیه جهانی حقوق بشر به این عبارت: «هرکس حق دارد شخصیت حقوقی او در همه جا محترم شمرده شود»، هماهنگ است. با این وصف دولتها ناگزیر نیستند حقوق بیگانگان را برابر حقوق اتباع خود قرار دهند.

مقررات حقوقی یکی از علل و عوامل اساسی در توسعه صنعت گردشگری است این رویه کشورها را واداشته است تا با اتخاذ محدودیت ها و راه حل هایی، آن را در جهت پایدار هدایت کنند بنابراین تدوین قوانین و مقرراتی در جهت حمایت از گردشگران و ایجاد امنیت برای آنها امری ضروری است، زیرا ورود گردشگران خارجی به هر کشور و رونق گردشگری خارجی تا حد زیادی با قوانین و مقرراتی که از حقوق آنها حمایت کند، مرتبط است. ضرورت اصلی طرح چنین موضوعی نیاز مبرم به احیای گردشگری، آن هم نه تنها برای اهداف اقتصادی بلکه برای بازیابی عظمت ایران در عرصه بین المللی است. حال با کمی تأمل در این زمینه می توان دریافت که ورود گردشگر به هر کشور در کنار دارا بودن جاذبه های گردشگری (چه طبیعی و چه انسانی) نیازمند پیش شرط هایی است که یکی از مهم ترین آنها در نظر گرفتن حقوق گردشگران است. امنیت و آزادی اصولی هستند که در کنار شرایط جاذب کشورها، نقش اصلی را در این حیطة دارند. اگرچه ممکن است فرایند کنونی دافعه ای برای جذب گردشگر باشد اما در این اصل که حقوق (فقه) اسلامی در زمینه تضمین امنیت شخصی منحصر به فرد است شکی نیست.

اما مسئله مورد تأکید این پژوهش، بازنگری و روزآمدسازی برخی از قوانین اسلامی و حقوقی کشورمان در زمینه اتباع بیگانه و گردشگری است. آنچه در ادامه بحث خواهد آمد، بررسی جایگاه حقوق اتباع بیگانه و گردشگری از دید اسلام و نظام جمهوری اسلامی ایران است. که بنظر ضرورت این پژوهش را ایجاب می کند.

ج) پیشینه تحقیق

در این زمینه کتابهایی با این عنوان تألیف نیافته و در کتابهای حقوق بین الملل خصوصی به این موضوع پرداخته شده است و در بحث حقوق خصوصی اتباع بیگانه اشاراتی کوتاه اما مفید شده است. مقالاتی که در این باره جمع آوری شده نیز به بررسی موردی حقوق اتباع بیگانه پرداخته اند.

حاتمی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان «وضعیت حقوقی بیگانگان در نظام حقوقی ایران در پرتو انسانی شدن حقوق بین الملل» چنین بیان می دارد: حضور بیگانگان در قلمرو دولت های دیگر، رخدادی نو نیست، طبیعی است که این حضور، از نظر حقوقی برای فرد تبعاتی دارد و بیگانگان از حداقل حقوق پذیرفته شده دولت ها برخوردار می شوند. با وجود این، در روند تحول حقوق بین الملل از چارچوب دولت محوری حاکم بر آن به انسانی شدن حقوق بین الملل، وضعیت حقوقی بیگانگان نیز در حال تغییر است، تغییری که ضمن تثبیت و تبیین معیارهای رفتاری با بیگانگان در جوامع میزبان، به رهیافت های حقوق بشری نیز توجه می شود. از این رو، ضروری است ضمن بررسی رژیم حقوقی اتباع بیگانه در ایران و توجه به قوانین و مقررات موجود پیرامون وضعیت و بهره مندی اتباع بیگانه از حقوق پیش بینی شده در قوانین جمهوری اسلامی ایران، دیدگاه ها و نگرش های مطرح شده در این زمینه در پرتو روند انسانی شدن حقوق بین الملل و تحولات روزافزون حقوق بشر بررسی، و با توجه به حساسیت جامعه بین المللی به رعایت حقوق اتباع بیگانه و لزوم رعایت مقررات و الزامات حقوق بین الملل، راهکارهای مورد نظر برای بهبود وضعیت موجود تحلیل و بررسی شود.

پژهان، ماندانا (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان «بررسی وضعیت حقوقی ازدواج اتباع ایرانی با بیگانه» چنین بیان می دارد: اهمیت خانواده به عنوان رکن کلیدی هر اجتماع سالم و لزوم تحکیم روابط زوجین ضرورت ارایی تمهیدات قانونی لازم و موثر را مطرح می کند. از آنجا که در صورت فروپاشی خانواده زنان خسارت بیشتری متحمل می شوند لذا طرح و تدوین قوانین حمایتی بیشتر از سوی قانون گذار را می طلبد. بنابراین اصل در این گفتار به بررسی قوانین و تاثیر آنها در ازدواج اتباع ایرانی با اتباع بیگانه در رابطه با قانون مدنی ایران و همچنین میزان حمایت قانون گذار از زنان ازدواج کرده با اتباع بیگانه پرداخته شده است. نتایج نشان می دهد قوانین حمایتی در فرض ازدواج زن ایرانی با مرد غیر ایرانی بیشتر در قالب محدودیت هاست و حمایت لازم را ندارد در نتیجه لزوم حمایت بیشتر احساس می شود. در چنین چشم اندازی است که موضوع پژوهش حاضر شکل گرفته است. امید است بتوان با نتایج حاصله به گسترش ارتباطات سالم زوجین همت گماشت و زمینه ی تحکیم خانواده های متشکل از ازدواج مادر ایرانی و پدر خارجی فراهم شود. و با اقدامات لازم آسیب های ناشی از این ازدواج ها به حداقل برسد تا در نهایت ثبات نهاد خانواده، پرورش فرزندان سالم تضمین شود.

کوهستانی، محمد انور (۱۳۹۶) در کتاب خود با عنوان «حقوق اتباع خارجی» به بررسی وضعیت حقوقی اتباع خارجی می پردازد و چنین بررسی می کند: حقوق بین الدول به دو حصه تقسیم گردیده که عبارتند از: حقوق عام بین الدول و حقوق خاص بین الدول: حقوق خاص بین الدول از حقوق عام بین الدول از دو نگاه فرق دارد: قواعد منظمی که مخصوص دولت بوده در حالیکه قواعد حقوق عام بین الدول جنبه بین المللی دارد و حقوق خاص بین الدول تصرفات افراد و روابط اجنبی شان را سازماندهی کرده، در حالیکه حقوق عام بین الدول روابط دولت ها را با یکدیگر سازماندهی می کند که در این کتاب به بررسی آن پرداخته است.

شیخ، سعید (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان «توریسم و گردشگری از منظر فقه و حقوق» چنین می نویسد: قرآن کریم، در بسیاری از آیات مسلمانان را به سیر و سیاحت و گردشگری در زمین با اهداف روشن فراخوانده است. پیشوایان دین نیز، با الهام از آموزه های وحی، گردشگری را با عبارت های گوناگون ستوده اند و پیروان خود را به سیر و سیاحت و بهره گیری از مواهب آن تشویق نموده اند. فقهای اسلام نیز با توجه به دستاوردهای بلند و سازنده سیر و سیاحت به آن اهمیت ویژه داده اند و بر این باورند که شناخت انسان از هستی و آشنایی با اقوام و گروه های گوناگون در پرتو سیر و سیاحت میسر است.

قائمی خرق، سید مهدی و همکاران (۱۳۹۶) در کتاب خود با عنوان «مبنای فقهی حقوقی گردشگران» چنین می نویسد: گردشگری به عنوان عرصه ای جدید و مستحدث در مطالعات حقوقی، منظومه ای مشتمل بر مسائل گوناگون است که ضرورت نگرش حقوقی و فقهی به این پدیده را موجه می سازد؛ خصوصاً از آن حیث که این پدیده، هم امری رایج بوده و هم جریان پذیر در همه نظامات حقوقی. نظام حقوقی اسلام پیشتر از همه نظامات مدل حقوقی؛ چه در گذشته و چه در حال حاضر، به تحلیل دقیق مسایل گردشگری از چند منظر «حقوق گردشگران، حقوق منابع طبیعی، حقوق و فقه فرهنگ، حقوق و فقه اقتصاد و فقه ناظر به جامعه» پرداخته است. نوشته حاضر بنابر ضرورت فوق و بنابه معرفی معارف گردشگری اسلام به ساحات مختلف اقتصادی، جامعه شناختی و حقوقی-فقهی دخیل در امر گردشگری نظر افکنده است. کتاب "مبانی فقهی-حقوقی گردشگری (در تکاپوی الگوی پیشرفت ایرانی-اسلامی)" در مقام "درآمد بر نظام مطلوب گردشگری در اسلام"، ابتدا به واژگان شناسی گردشگری در اسناد بین المللی و حقوق داخلی و عدلیابی آن در متون فقهی نظیر، می پردازد و با شناساندن روش اجتهاد در فقه گردشگری، در فصول بعدی به رویکردهای ارزش انگارانه، رویکرد هنجاری و مدل در گردشگری می پردازد

د) اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق بررسی جایگاه و تامین امنیت اتباع خارجی و گردشگران از منظر فقه می باشد.

اهداف فرعی تحقیق عبارتند از:

بررسی و تحلیل تامین امنیت اتباع خارجی در ایران

بررسی و جایگاه حقوق گردشگران خارجی از نگاه اسلام و قوانین حقوقی جمهوری اسلامی ایران

ه) سوالات تحقیق

پرسش اصلی

جایگاه حقوقی و تامین امنیت گردشگران خارجی در فقه امامیه چگونه است؟

پرسش های فرعی تحقیق

۱. از دیدگاه اسلام تا چه زمانی اتباع بیگانه دارای حقوق شهروندی می باشند؟
۲. در حقوق ایران آیا قوانین و مقررات در خصوص حقوق گردشگران رعایت شده است؟

و) فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی

اصل چهاردهم قانون اساسی که برگرفته از سوره الممتحنه در قرآن کریم است؛ دولت جمهوری اسلامی ایران را مکلف به رعایت قسط و عدل و اخلاق حسنه با افراد غیرمسلمان و رعایت حقوق انسانی اتباع بیگانه نموده است.

فرضیه فرعی

۱. از دید اسلام نیز گروه های غیرمسلمانی که براساس پیمان های مذکور (مستأمن، ذمی، معاهد) و تحت لوای آیین و شرایط اسلامی، وارد سرزمین اسلامی می شوند، تا زمانی که در کشور اسلامی به سر می برند (چه گردشگر، بازرگان، میهمان، و جز آن) دارای حقوق شهروندی اند.

۲. اگر چه به برخی ابعاد مانند روادید، ورود، تمدید روادید، استفاده از اتومبیل شخصی، اقامت، فعالیت های تجاری و نظایر اینها در قوانین مدنظر بوده است همچنین بهداشت عمومی، مجوز هتل و رستوران های گردشگری، ایمنی، برابری و احترام متقابل، در نظر گرفتن استانداردهای لازم، حتی توجه به مقوله های زناشویی گردشگران خارجی و مواردی از این دست در مباحث حقوقی مربوط به گردشگری مورد توجه قرار گرفته است. اما در عرصه مدیریت کلان کشور، به کارگیری برخی از سیاست های کارشناسی نشده راه را برای توسعه هر چه بیشتر این صنعت بسته است. اگر چه ابعاد حقوقی گردشگران در قوانین جمهوری اسلامی ایران مورد توجه بوده است اما در رویکردی متفاوت به این مسئله نگریسته شده است.

ز) روش پژوهش

روش تحقیق حاضر از روش توصیفی - تحلیلی است. اطلاعات و داده های مورد نیاز برای تحقیق حاضر از طریق مطالعه کتابخانه ای و با بهره گیری از تکنیک فیش برداری است. که طی آن منابع قانونی، دکترین حقوقی و اطلاعات فقهی و حقوقی مورد نیاز از طریق مطالعه و استخراج اطلاعات مورد نیاز در کتب، مقالات، پایگاه های اینترنتی و سایر منابع گردآوری خواهد شد. روش تحقیق کتابنامه ای بدین صورت است که با جمع آوری کتب و مقالات و مجلات و پایگاه های اطلاعاتی کشور مطالبی که در رابطه با موضوع تحقیق وجود داشته،

استخراج نموده و با حفظ امانتداری عیناً نوشته شده و در پایان نتایج حاصله جمع بندی و اطلاعات ارائه گردد. روش تجزیه و تحلیل این پژوهش بدین صورت است که با بررسی نتایج حاصله از تحقیقات دیگر محققان نتایجی ارائه می گردد.

ح) سازماندهی تحقیق

این پژوهش از سه فصل تشکیل شده است در فصل اول به مفاهیم و مبانی نظری اختصاص داده شده است در فصل دوم به تامین امنیت گردشگران و ابعاد آن اختصاص داده شده و در فصل سوم به حقوق گردشگران در فقه و حقوق ایران طی دو مبحث اختصاص داده شده است و در آخر به نتیجه گیری و پیشنهادات و ارائه راه حل ها.